

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5761

เรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ
ผู้เรียบเรียง นางสาววิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
ออกอากาศ กุมภาพันธ์ 2568

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) มาตั้งแต่ปี 2548 กล่าวคือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลงและความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น และในปี 2574 จะเป็นสังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super Aged Society) โดยมีประชากรสูงอายุเพิ่มสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด การที่ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศต้องมีรายจ่ายด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ครอบครัวต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุเองต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ปัญหาการเจ็บป่วยจากโรคเรื้อรัง ความพิการหรือทุพพลภาพ และปัญหาการขาดผู้ดูแล เนื่องจากสภาพครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้สถานการณ์ของผู้สูงอายุไทยเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ

ภาครัฐ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้จัดให้มี “โรงเรียนผู้สูงอายุ” กล่าวคือ การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตผ่านหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน 6 มิติ ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดี อาทิ การดูแลสุขภาพในวัยสูงอายุ โรคเรื้อรังและพบมากในวัยสูงอายุ และข้อควรระวังในการใช้ยา (หลักเบื้องต้น) 2) ด้านเศรษฐกิจและวิชาชีพ อาทิ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออมในวัยสูงอายุ และการฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย 3) ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม อาทิ การถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ 4) ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และจิตอาสา อาทิ การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่พอกำภัยในวัยผู้สูงอายุ 5) ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร อาทิ การป้องกันภัยสำหรับผู้สูงอายุ และ 6) ด้านสวัสดิการ ได้แก่ กฎหมายและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ภาครัฐยังได้สร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย

การเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2554 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ปัจจุบันประเทศไทยมีโรงเรียนผู้สูงอายุกว่า 2,456 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2567) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ

แกนนำผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพื้นที่ทำกิจกรรม เกิดการพึ่งพาตนเอง สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ รวมทั้งลดภาวะการณเป็นผู้สูงอายุที่ติดบ้านหรือติดเตียงและลดภาระการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัว กรมกิจการผู้สูงอายุคาดการณ์ว่าจะขยายผลการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประจำจังหวัดทั่วประเทศได้เสร็จสิ้นในปี 2570 โดยจะดำเนินการเพิ่มการจัดตั้งปีละ 1,067 แห่ง

อย่างไรก็ตาม พบว่าการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุประสบปัญหาในบางประการ ได้แก่ การขาดความรู้และทักษะในการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้อ การขาดงบประมาณในการดำเนินงาน การศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกที่มีผลต่อเวลาและเนื้อหาการเรียนการสอน การขาดแคลนสถานที่สำหรับใช้เป็นห้องเรียนและสถานที่จัดกิจกรรม ความแตกต่างของผู้เรียน ฯลฯ ดังนั้น ภาครัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาทิ 1) การปรับกระบวนการเรียนการสอนรูปแบบ วิธีการสอนและเทคนิคการสอน 2) การแสวงหาความร่วมมือ เครือข่ายและการสร้างแกนนำ 3) การแบ่งชั้นเรียนตามปีที่เรียนและการแบ่งรุ่น 4) การสร้างจุดแข็งและจุดเด่นของโรงเรียน 5) การพัฒนากิจกรรมให้หลากหลาย 6) การจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยศิษย์เก่า และขยายไปให้ความรู้ในชุมชน และ 7) การถ่ายโอนภารกิจโรงเรียนผู้สูงอายุให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้น หากภาครัฐต้องการบรรลุเป้าหมายการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประจำจังหวัดทั่วประเทศ และส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุควบคู่กันไป ภาครัฐจำเป็นต้องทบทวนเรื่องการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้อที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดตั้งงบประมาณที่เหมาะสม การจัดสถานที่สำหรับใช้เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ การแสวงหาความร่วมมือจากผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือแกนนำผู้สร้างอายุให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และแนวทางการถ่ายโอนภารกิจโรงเรียนผู้สูงอายุให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการถ่ายโอนทั้งภารกิจและงบประมาณดำเนินการ

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566ก). **คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย**. สืบค้น 26 กันยายน 2567 จาก http://core-website.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_341906_1.pdf

_____. (2566ข). **แผนการจัดสรรงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ไปพลางก่อน (ตุลาคม 2566-พฤษภาคม 2567)**. สืบค้น 26 กันยายน 2567 จาก https://www.dop.go.th/download/implementation/th1714532476-1492_0.pdf

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). **“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เปลี่ยนไม้ใกล้ฝั่งเป็นพลังทางสังคม**. สืบค้น 18 กันยายน 2567 จาก <https://www.thaihealth.or.th/โรงเรียนผู้สูงอายุ-เปล/>

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2566). **โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ**. สืบค้น 16 กันยายน 2567 จาก <https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER12/DRAWER047/GENERAL/DATA0002/00002130.PDF>